SIGRI M. GAÏNI

Tur/Retur DK

Introduksjon

Det finnes neppe en familie på Færøyene som ikke har familiemedlemmer boende i Danmark. Færinger lever i og for seg over hele jorden, og man antar, at teller man alle færinger i verden tilsammen, er de omkring 100.000 i alt. På Færøyene bor det over 50.000 mennesker i øyeblikket, hvilket er høyeste antall målt noensinne. De fleste færinger som reiser til Danmark nå til dags, reiser i studieærender. Det finnes utdanningsmuligheter på Færøyene, men de er av begrenset omfang – og mange av de unge som reiser, ser det som en selvfølge å dra bort i noen år. Man kan vel kalle det for en slags moderne dannelsesreise.

Det finnes selvsagt andre grunner til å reise til Danmark enn for å studere. Noen reiser for å søke jobb, andre fordi de er lei av å leve i et småskalasamfunn med utbredt sosial kontroll og ikke-eksisterende muligheter for å være anonym. Atter andre er „tvunget" til Danmark av sosioøkonomiske årsaker, bl.a. fordi det er vanskelig å finne billige (leie-) boliger på Færøyene. Det finnes, som følge av dette, mange færøyske barn som opplever å flytte mellom de to landene, og man kan anta at det i hver eneste skoleklasse i hovedstaden, Tórshavn, går barn som har bodd i Danmark i deler av sine liv.

Da det er så mange barn som opplever dette å flytte hjem etter en rekke barndomsår i Danmark, må det tenkes å være verdt å dykke dypere i, hvordan de opplever denne situasjonen.

Det er gjort undersøkelser om livene til færinger, som er bosatt i Danmark, der man har sett på grunnene til at de velger å flytte til Danmark. Disse undersøkelsene omhandler dog de 20–45 år gamle (Norðuratlantsbólkurin 2011). Det er således ikke gransket i færøyske barns opplevelse av å vokse opp i Danmark, for siden å flytte hjem. Det interessante spørsmålet i denne henseende er:

> Hvordan påvirker det barna og deres identitet å flytte hjem til Færøyene etter en årrekke i Danmark ?

Jeg har i forbindelse med å forsøke å finne ut av dette, på grunnlag av antropologisk metode og teori, utført 3 kvalitative, semistrukturerte interview med 3 informanter, som alle bor i Tórshavn. Analysen bygger i hovedtrekk på antropologen og sosiologen Pierre Bourdieus velkjente begreper „kapital" og „habitus" (se f.eks. Bourdieu 1995, Jensen 2006–2007), samt sosiologen Zygmunt Baumans ditto „turisten" og „vagabonden". I tillegg til dette blir det dratt paraleller til antropologen Karen Olwigs årelange forskning om lignende omstendigheter i karibiske familier.

Undersøkelsen ble iverksatt som en slags pilotprosjekt for et evt. senere forskningsarbeid, som naturligvis vil kreve flere informanter, samt flere, evt. gjentagende interview over en lengere periode.

Informantene

Informantene består av Durita, som er 11 år og som bodde i Danmark fra hun var 4–8 år gammel, Maria, som er 12 år og som bodde i Danmark fra hun var 3–11 år

gammel samt Heidi, som er 32 år og som bodde i Danmark fra hun var 4–15 år gammel.[1]

En av jentene, Durita, flyttet med sin mor og far, fordi faren skulle ta en utdanning i Danmark. De bodde i en forstad utenfor København, hvor moren fikk jobb på et sykehus og faren gikk i gang med studiene sine. Han ble dog ikke ferdig med dem, fordi han ble alvorlig syk og familien valgte å reise hjem igjen, etter at han var ferdigbehandlet.

Maria reiste til Danmark med moren sin og flere søsken. Hun forteller at de reiste, fordi foreldrene gikk fra hverandre. Det har sannsynligvis vært for dyrt for moren å skulle leve på Færøyene som alenemor med flere barn, uten noen formell utdanning. Moren valgte å flytte hjem igjen til Færøyene med barna, da hun etter en årrekke som rengjøringshjelp ble arbeidsløs i Danmark.

Heidi reiste til Danmark med foreldrene sine av flere årsaker. Begge foreldrene hadde utdanning fra Færøyene, men faren ville videreutdanne seg, og det var praktisk for moren å være nærmere Rikshospitalet i København, ettersom hun gikk igjennom et lengerevarende sykdomsforløp. De ble i Danmark i 11 år, og da de reiste hjem, var moren ferdigbehandlet og faren hadde tatt sin høyere utdanning. Moren hadde dessuten bygget videre på utdanningen sin.

Vi ser her, gjennom disse tre „tilfeldig" utvalgteinformantene,[2] flere av de vanligste grunnene til at færinger flytter til Danmark: Utdanning, som er den vanligste årsaken (Norðuratlantsbólkurin 2011), sosioøkonomiske utfordringer, samt behandlingskrevende sykdom.

Språket

To av informantene fortalte, at de snakket færøysk hjemme, også når de bodde i Danmark. Disse er Durita og Heidi, som begge har færøysk mor og far. Maria har færøysk far og en mor som er halvt grønlandsk, halvt færøysk. Det er sannsynlig at Marias mormor (som er fra Grønland) snakker dansk med sin datter og sine barnebarn.[3] Maria forteller, at da de flyttet til Danmark, snakket de færøysk hjemme, inntil hun og søsknene hennes hadde lært dansk, og at de deretter bare snakket dansk. Maria er også den, som har hatt de største utfordringene, når det kommer til språket, etter at hun flyttet hjem. Hun snakker et utpreget gebrokkent færøysk, bruker en del danske ord og skifter desidert over til å snakke dansk innimellom.

Skjønt Maria er den som tydeligvis har størst utfordring når det kommer til å snakke færøysk, så forteller alle tre om utfordringer med språket, da de flyttet hjem igjen.

Durita forteller:

> Noen ord forstod jeg ikke … når hun [læreren] f.eks. sa et ord … f.eks „kýr" ('kyr') … når hun f.eks. snakket om entall og flertall … så sa hun „ein kúgv, fleiri kýr" ('en ku, flere kyr'), da skjønte jeg ikke, hva hun snakket om.[4]

Durita bodde i Danmark fra hun var 4–8 år gammel og begynner i 1. klasse på nytt, da hun flytter tilbake til Færøyene. Dette for å gjøre overgangen lettere. Hun forstår stort sett alt, men påpeker at det var enkelte ord, hun ikke kjente.

[1] De tre informantenes navn, samt enkelte andre detaljer, er anonymisert.
[2] Informantene er funnet gjennom bekjente av undertegnede. En mere detaljert beskrivelse ville kunne gått ut over anonymiteten.
[3] Grønlendere bosittende på Færøyene snakker som oftest dansk.
[4] Alle sitater er oversatt av undertegnede.

Heidi forteller, at hun, da hun flyttet tilbake til Færøyene og begynte i 9. klasse, ble tilbudt ekstraundervisning i færøysk, og at det hjalp henne i stor grad og har hjulpet henne siden. Hjelpen innebar mest den skriftlige delen av språket. Om det munntlige språket, sier hun bl.a.:

> Jeg kunne ikke uttrykke meg på samme måte på færøysk, fordi det danske språket er litt „lettere", det er litt mere sånn „åh, hva'så!", det følte jeg ihvertfall før. Det gjør jeg ikke lenger. Jeg følte det i begynnelsen at jeg syntes færingene de snakket så … „deydligt" ('dødt'), så … litt „ságligt" ('seigt'), de uttrykte ikke så mange følelser gjennom språket som i Danmark, ikke sant. Og … og også sånne vitser eller sånt, altså uttrykk på dansk som uttrykker humor og sånt, det savnet jeg på Færøyene. Å kunne uttrykke meg litt humoristisk … fordi noen ganger, hvis jeg prøvde meg på det, og så kom noe dansk, et dansk uttrykk inn imellom, jamen så, så var det bare „da er du ikke flink nok til færøysk", sånn ikke sant … man kan føle seg avskåret fra å kunne uttrykke seg på en måte. Men det har blitt mye bedre. Nå tenker jeg ikke på akkurat det overhodet lenger.

Heidi, som er den eneste voksne informanten, og som flyttet tilbake til Færøyene for 16 år siden, etter 11 år i Danmark, påpeker her et interessant aspekt ved de språklige utfordringene hun møtte, da hun begynte i 9. klasse på Færøyene. Hun fikk ikke uttrykt seg som hun ville: det var tungt, og hun følte ikke at det færøyske språket uttrykte følelser på samme måte som det danske. Dessuten opplevde hun, om ikke mobbing, så en form for ekskludering, i og med at hennes medelever reagerte med „da er du ikke flink nok til færøysk", når hun forsøkte å uttrykke seg med danske vendinger.

Heidi forteller også at hun i kraft av sin jobb, hvor hun bruker språket aktivt hver dag, opplever å få kommentarer for det, både av kollegaer og andre som hun samarbeider med. Hun nevner ikke hva kommentarene dreier seg om, men det kan tenkes at det er enkelte bøyninger og uttrykk, som det blir rettet på. Hun sier seg ikke ta dette nært, men heller å prøve å „ta det til seg". Hun påpeker dessuten at hun egentlig er sin egen største kritiker, når det kommer til språket – men:

> Det har vært litt slitsomt på Færøyene … at det er dette „språkpolitiet" … men også fordi danskene er mere „skjødesløse" med språket.

Det kan kanskje vekke forundring, at språket skal fylle så mye etter 16 år på Færøyene, men fordi færøysk er et så lite språk, er det sterke krefter på spill i forhold til å ville verne om det, og uttrykket „språkpoliti" er mye brukt blant færinger, bl.a. i forbindelse med at vanlige mennesker ofte ikke tør uttrykke seg offentlig, fordi de da får høre for alle „danismene"[5] sine.

Heidi understreker at hun selv går høyt opp i å snakke et så godt språk som mulig, og at hun syns det er viktig å verne om språket – men hun er også et eksempel på hvor vanskelig det færøyske språket kan være å mestre feilfritt. Er man over en viss alder (omkring 10–12 år) før man flytter hjem, er det så godt som umulig å lære alle de grammatiske bøyningene feilfritt.

Maria forteller:

> Vi snakket færøysk … men så da jeg hadde lært dansk, så var det bare dansk og jeg hadde helt glemt det færøyske … men så nå … et år før jeg flyttet til

[5] Danske ord med færøysk uttale, samt evt. endrede endelser, som tilsynelatende gjør dem „færøyske".

> Færøyene, så sa mamma at jeg skulle lære det „kanskje flytter vi tilbake til Færøyene“. Og så begynte jeg å lære det og så fikk min mor sånne beskjeder og viste oss dem og så kunne storebroren min lese beskjedene som mamma hadde sent og sånt, så det var veldig gøy.

Maria får således å vite, at de muligvis flytter tilbake til Færøyene, og moren vil derfor at barna begynner å lære seg færøysk igjen. I sitatet nevner Maria bare at storebroren lærer seg å lese færøyske sms-beskjeder på morens telefon – men det later til at dette etterhvert har smittet over på henne selv og søsknene hennes. Det at broren klarte å lese beskjedene, kan tenkes å ha vært en begynnende inspirasjon og motivasjonsfaktor for Maria til også å ville lære færøysk. Hun sier ihvertfall, at det var gøy.

Marias situasjon skiller seg på flere måter fra Duritas og Heidis. Både Durita og Heidi visste alltid, at de på et tidspunkt skulle flytte tilbake til Færøyene. Dette var et tema i hjemmene, og det kan tenkes at dette påvirker ens grad av integrering i det danske samfunnet. Man slår ikke røtter, men vet at dette er en periode i livet, før man flytter hjem igjen. Det å flytte hjem blir målet i livet, og man er på denne måten i en slags „betwixt and between“ fase: imellom to land, to språk og to kulturer i en ofte veldig lang periode, som f.eks. tilfellet er med Heidis familie.

Diskusjon

Det er nærliggende å ta i bruk sosiologen Zygmunt Baumans begrep „turisten“ (Bauman 1999), når man skal beskrive livene til disse færingene, som har et mål for sitt opphold i Danmark, og som vet at de reiser hjem igjen, når målet er nådd (eller noe annet skjer, som får dem til å ville vende tilbake). De har muligheten for å reise hjem, når de vil, og de har muligheten for å få utbytte av sitt opphold i Danmark. Reiseskribenten Paul Theroux' uttrykk "home plus" (Hannerz 1990:241) er også familiært i denne sammenhengen, da man kan si at i Heidis og Duritas tilfeller er oppholdet i Danmark først og fremst "home plus"-utdanning, men også i begge tilfeller "home plus"-sykdomsbehandling. Selv om oppholdet er mye lenger enn en feriereise som f.eks. kunne vært et "home plus"-sunshine med en reise i Spania (Hannerz 1990:241), så er Danmark på mange måter som et „hjemme“ for færinger, i kraft av at de er en stor minoritet i Danmark og derved også har mange velfungerende sosiale samlingssteder, bl.a. „Færingehuset“, som står for kulturelle arrangementer, færøyskundervisning for barn o.s.v.

I Marias tilfelle er familien kanskje mere et bilde på Baumans „vagabond“ (Bauman 1999), da de på sett og vis er tvunget til å flytte til Danmark, da foreldrene går fra hverandre og moren blir alene med flere barn. Hun ser ikke muligheten i å kunne bli på Færøyene, både i mangel på å kunne finne en rimelig bolig, samt i mangelen på annen sosioøkonomisk støtte. Marias familie blir så å si ufrivillig flyttet til et annet land, da hun er 3 år gammel. De velger å omstille seg, for så snart barna har lært dansk, blir det ikke snakket færøysk i hjemmet lenger. Dette tyder på, at de har tenkt seg å bli i Danmark og ikke har et mål om å reise hjem igjen. Tvertimot er det igjen tvingende omstendigheter, som får moren til å ta avgjørelsen om å flytte tilbake, da hun mister jobben sin etter omkring 8 år i Danmark. På dette tidspunktet har de danske lovene omkring arbeidsledighet endret seg drastisk, hvilket kan ha hatt betydning for morens valg om å flytte hjem. På Færøyene har det ennå ikke blitt like „krevende“ å være arbeidsledig som i Danmark (bl.a. med krav om å ta imot hvilken som helst aktivering, man blir tilbudt). Man kan bruke Theroux' "home plus" modell på Marias familie også, for når de reiser til Danmark, reiser de til et "home plus"-sosioøkonomisk støtte.

Å flytte hjem

For Marias vedkommende kommer det som en overraskelse, at de plutselig skal flytte hjem til Færøyene igjen. Hun sier det sånn:

> Mamma hadde en sånn jobb … og så var det jobben, så fyrte de henne og så flyttet hun tilbake til Færøyene. Men det var litt vanskelig på grunn av at jeg ville gjerne være i Danmark, men så … jeg gikk i 4. klasse der og skulle begynne i 5., men så var det sånn. Så flyttet jeg og det var en lørdag. Vi tok Norrøna[6] og fredagen sa jeg farvel til de andre og de lagde tegninger og sa farvel og klemmet meg, og så tok jeg Norrøna lørdagen, og så dro vi til Færøyene … jeg ville ikke tilbake til Færøyene … jeg hadde så mange venner …

Imens Durita og Heidi gjennom hele perioden i Danmark har visst at målet var engang å flytte hjem igjen, så har Maria ikke forventet dette, og familien har som sagt ikke holdt fast i det færøyske språket. Maria har derved ikke den samme tilknytningen til Færøyene som de andre to, når hun flytter hjem. Og som tidligere nevnt, har hun veldig store språklige utfordringer, som neppe kommer helt på plass noen sinne, ettersom hun var såpass „gammel", da hun kom hjem igjen. Hun ender derved sannsynligvis opp verre stillet enn hennes færøyske medelever. Hvis man tenker på Heidis uttalelser om, hvor vanskelig det var å uttrykke seg på færøysk, da hun flyttet hjem, så forstår man godt at en jente i Marias situasjon velger å bruke mange danske ord og uttrykk i talen sin.

Selv om Heidi, som nevnt, opplevde at det færøyske språket var en barriere for å kunne uttrykke seg, så hadde hun en annen opplevelse enn Maria, da avgjørelsen om, at nå var tiden for å flytte hjem, ble tatt. Heidi:

> Foreldrene mine har alltid snakket om at vi skulle flytte hjem. På et eller annet tidspunkt. Det var bare … det skulle vi bare på et eller annet tidspunkt. Men så også alderen. Jeg var jo 15 år og hadde lyst til å prøve noe nytt. Litt som et eventyr. Det var også den følelsen. Ganske spennende å prøve noe nytt … jeg hadde det jo veldig bra i Danmark også, så det var kanskje litt naïvt. Helt til sist tenkte jeg „uha … det blir nok en stor forandring." Men ellers så gledet jeg meg mye.

Heidi ser altså flyttingen som et eventyr; hun er ung og vil gjerne prøve noe nytt. Dessuten er det ingen overraskelse, at de flytter hjem. Hun beskriver allikevel møtet med den nye klassen og det færøyske skolesystemet som et sjokk:

> Overordnet, så kan jeg si at det var et kultursjokk. Altså det var annerledes og kanskje særlig det å begynne på skolen … altså det var bare en veldig, veldig annerledes klasse enn den som jeg gikk i, i Danmark, og jeg har alltid hatt det som blommen i egget i Danmark. Simpelthen trivdes veldig godt. Jentene lekte med guttene og det var lov å ville følge med på skolen. De som ikke gadd følge med, fikk ikke lov til å dominere … derfor var det veldig annerledes å komme i en klasse, hvor jentene og guttene var oppdelt. Og så var det også det religiøse aspektet som var helt nytt for meg.

[6] Færøysk turistskip, som seiler mellom Danmark og Færøyene (samt Island, tidligere også Skotland og Norge).

Heidi opplever ikke akkurat det eventyret, hun gledet seg til. Hun forteller dog videre, at dette endret seg, da hun et år senere begynte på videregående skole på Færøyene, hvor skolen ble tatt mere seriøst, og det religiøse ikke fylte like mye.

Heidi og Durita ønsker begge å bli boende på Færøyene. Heidi er etablert med fast jobb og familie og ser for seg fremtiden på Færøyene. Hun påpeker at barna hennes aldri kan få hennes barndom, uansett: en barndom som hun setter stor pris på, og hvor hun fremhever opplevelser som solvarme dager og strender. Allikevel understreker hun at hun alltid har følt seg færøysk, både gjennom barneårene i Danmark – samt nå:

> Jeg føler meg hjemme på Færøyene. Altså, jeg føler akkurat som at sjelen og temperamentet passer godt til Færøyene.

Durita forteller at hun savner venninner og skogen, som de bodde like ved i Danmark. En sånn skog finner du ikke på Færøyene. Allikevel uttrykker hun, at hun aldri vil flytte tilbake til Danmark. Hun setter særlig stor pris på friheten på Færøyene:

> I Danmark var det mange regler. Der kunne man ikke bare gå ut å leke til utpå kvelden eller til det ble mørkt. Men her på Færøyene, her kan man gjøre hva man vil og man kan besøke venninner uten å avtale det på forhånd. Man kan bare ringe og spørre om de kan leke. Og så leker man bare sammen. I Danmark skulle man avtale det og sånt.

Maria, derimot, ønsker å flytte tilbake til Danmark:

> Jeg vil gjerne bo i Danmark. Der er det heller ikke så dyrt som Færøyene. Og ja, jeg har lyst til å dra ned dit, når jeg blir større, så har jeg lyst til å flytte ned[7] … ehm ja … jeg har tenkt, at når jeg blir voksen, så flytter jeg bare.

Diskusjon

Man kan stille seg spørsmålet, hvorfor Durita og Heidi vil bli på Færøyene i motsetning til Maria, som forestiller seg å flytte tilbake til Danmark, når hun blir voksen. I likhet med de to andre sier Maria, at hun føler seg færøysk og at hun i Danmark alltid kalte seg færøysk. På Færøyene opplever hun at barna på skolen sier: „Hei, danske!“ til henne – og hun svarer dem: „Jeg er ikke dansk, jeg er færøysk.“ Dette tyder på at Maria opplever noe av den samme ekskluderingen, som Heidi opplevde, da hun flyttet hjem og følte at hun ikke fikk uttrykt seg på færøysk. Maria setter ikke ord på følelsen av ekskludering, men den kan muligvis (ubevisst) være medvirkende til, at hun drømmer seg tilbake til Danmark.

Man kan i Marias tilfelle av å flytte hjem, også vende Theroux' "home plus" på hodet og kalle hennes hjemkomst til Færøyene for en slags "home minus" i stedet for "home plus". Hun opplever å befinne seg i en "home minus"-språk, "home minus"-status (som følge av manglende språkferdigheter) – og til og med en "home minus"-tilhørsforhold (hun vil flytte tilbake til Danmark).

Dette må sies å være en vanskelig situasjon å befinne seg i – og det er kanskje samtidig enda et tydelig bilde på Baumans vagabond. Marias familie har vært mere eller mindre nødt til å bryte opp og flytte på seg flere ganger, uten et klart mål i sikte. Omstendighetene har ledet dem til Danmark, der de etter beste evne har tilpasset seg, bl.a. ved å snakke utelukkende dansk – men dette har senere vist seg å

[7] „ned/nede“ er vanlige uttrykk for Danmark, f.eks. „Hun har flyttet ned“ eller „Han er nede i øyeblikket“.

bli en ulempe, da de grunnet særlige omstendigheter har sett seg nødt til å flytte hjem igjen. Istedenfor å stå sterkt med en bagasje av bl.a. språklige erfaringer fra Danmark, later det til at Maria står ganske svakt, etter å være vendt hjem igjen til Færøyene. Man kommer til å tenke på Göthes berømte ord: „Den som ikke taler noe fremmed språk, vet ingenting om sitt eget." I Marias tilfelle er situasjonen, om mulig, enda verre: Hun kan et fremmed språk, men ikke sitt eget. Og da er spørsmålet, om hun kan noe språk i det hele tatt. For har du ikke *ett* språk som du kjenner helt og holdent, med dets egne ordspråk, historier, metaforer og andre uttrykk, så får du vanskelig med å komme i dybden av forståelse for tekst, kommunikasjon, historie m.m. Dette betyr selvklart ikke at du ikke kan få et godt liv – men det gir færre muligheter og større utfordringer i forhold til å begå seg som, for å holde fast i Baumans metaforer, både turist og vagabond i den globaliserte verden.

Maria opplever en hjemløshet i ung alder og sannsynligheten for at denne hjemløsheten blir en trofast følgesvend gjennom livet, er ganske stor. Ut ifra Marias historie er det fullt mulig at hun „plutselig" skal flytte til Danmark igjen med familien sin. Moren er omstillingsparat og det kan tenkes at hun atter havner i en situasjon, hvor det vil være nødvendig å flytte.

Durita og Heidi er forankret i det færøyske miljøet. Det er en selvfølge for familiene deres å flytte hjem etter endte studier og sykdomsbehandling. De befinner seg i en midlertidig situasjon, skjønt den varer i mange år. Dette er en helt naturlig del av mange færingers liv, og færinger som bor i Danmark er vant til å bli spurt om, når de kommer til å flytte hjem igjen. Til og med færinger som har bodd i Danmark i nesten hele deres liv får dette spørsmålet. Det finnes også mang en færing som hele livet drømmer om å flytte hjem, uten at det noensinne skjer. Dette vekker assosiasjoner til antropologen Karen Olwigs tekst "Islands as places of being and belonging" (2007). Teksten er en beskrivelse av tre karibiske familiers emigrering til England og USA, samt deres tilhørsforhold til øyene sine. Olwig refererer bl.a. således til noen som har levd i eksil i mange år:

> Other family members, especially in the older generation, were still considering returning at some point and referred to the island where they were born and reared as "home" (2007:267).

Duritas situasjon minner mye om Heidis, og det er sannsynlig at Duritas familie hadde blitt i Danmark i noen år til, hvis faren ikke hadde blitt syk.

Det er ingen tilfeldighet at Heidi og Durita kjenner seg knyttet til Færøyene, men derimot må det ses som en følge av foreldrenes mål og innsats. Foreldrenes ønske om at barna skal „bli færøyske" har blitt oppfylt, dels fordi de har holdt fast i språket, dels fordi de har fullført planen om å flytte hjem, før barna har blitt voksne. Tenker man i denne forbindelse på „Simmels lov" (etter Georg Simmel), som går ut på at en gruppes indre samhold er avhengig av det ytre press (Eriksen et al. 1994), så kan det tenkes at Heidi og Maria har blitt enda mere „færøyske" enn deres færøyske jevnaldrende, ettersom foreldrene har lagt et stort arbeid i å bevare språk og tilknytning til de færøyske røttene, hvorimot mange færøyske barn på Færøyene kanskje er vokst opp med en mindre bevissthet omkring dette. Heidi og Durita er også ganske sikre i deres valg om, at det er på Færøyene de vil leve. Det er mulig at barn som er vokst opp på Færøyene er mindre sikre på dette.

Tenker man på sosiologen Anthony Giddens' begrep „det post-tradisjonelle", som går ut på at vi i postmoderniteten er nødt til aktivt å arbeide for å bevare det tradisjonelle, fordi det ikke lenger anbefaler seg selv, så kan man, med Simmels ord in mente, tenke seg at færøyske foreldre i Danmark er mere bevisste på aktivt å arbeide med å videregi og bevare det tradisjonelle, som i denne sammenheng først

og fremst er språket og det følelsesmessige tilhørsforholdet til Færøyene. I samspill med denne innsatsen som foreldrene gjør, spiller det inn at Færøyene er et småskalasamfunn hvor „alle kjenner alle", og at det derfor er lett å føle seg hjemme, når man flytter tilbake. Alle vet hvem du er, hvilket gir deg en trygghet og en opplevelse av å høre til. Igjen minner det om Olwigs konklusioner fra Karibia:

> when they visited their island, they experienced it as a close-knit society in which everybody knew everybody else and in which they fit into the social order by virtue of family relationships. They therefore had a clear social identity in the local community (2007:271).

Maria er vokst opp med, for å bruke et av sosiologen Pierre Bourdieus begreper, lav „kapital" på stort sett alle områder. Familien har lav økonomisk kapital, hvilket er hovedårsaken til at de flytter til Danmark. I tillegg til dette har familien lav symbolsk kapital, da moren er uten utdanning og tar en rengjøringsjobb i Danmark. Den kulturelle kapitalen må også regnes som lav, da språket ikke blir vektet – og man kan si at dét, at det er morens sms-beskjeder som blir læreboken i færøysk, kunne indikere, at de ikke har færøyske barnebøker i hyllene. Den sosiale kapitalen er muligens ikke høy, men Maria forteller at moren har mange venner (både færøyske og danske) og dessuten har hun besteforeldre, som er aktivt involvert i livene deres, så den kan heller ikke kalles lav. Det kunne tyde på, at det er den sosiale kapitalen som gir familien handlekraft, så de istedenfor å henfalle i maktesløshet, flytter på seg, kommer i jobb og får livet til å fungere.

Antropologen Thomas Hylland Eriksen, beskriver i The Meaning of "We" (2015:9) forskjellen på kulturell og sosial integrasjon – og dette tatt i betraktning, kan man også si at Marias familie er sosialt integrert, i og med at moren jobber og klarer seg, og i og med at de har en rimelig stor omgangskrets. Allikevel ser vi indikasjoner på at Marias „habitus", for å holde fast i de Bourdieuske begreper, blir negativt forsterket i kraft av hennes utilstrekkelige færøyske språk – og derved står hun svakere enn moren. Dette står i kontrast til den vanlige oppfattelsen av at negativ sosial arv blir gitt videre i samme form som foreldrene er vokst opp med, og at barna i noen tilfeller klarer å bryte ut av den. Mindre fokus har det vært på dette, at barna kan arve en enda svakere habitus enn foreldrene deres besitter.

Heidis og Duritas familier har på den andre siden rikelig med kulturell kapital, ihvertfall når det kommer til språket. De har dessuten symbolsk kapital i form av utdanninger, og de har økonomisk kapital nokk til selv å avgjøre, om de vil bo på Færøyene eller i Danmark. Dette gir selvklart en frihet som bl.a. kan komme til uttrykk ved å ha muligheten til å føle seg hjemme på Færøyene (via språk – og derved en større forståelse), samt å kunne velge å ville bo på Færøyene (via tilhørsfølelser og økonomi). Kort sagt: Heidi og Durita har friheten til å ønske å bo på Færøyene.

Maria ønsker å flytte tilbake til Danmark og argumenterer med at det er billigere å bo der. Hun er veldig klar over de økonomiske utfordringene som følger av det å bo på Færøyene, netopp grunnet sin families lave kapital på nesten alle områder. Hun har sannsynligvis ofte hørt de voksne snakke om dette og husker muligvis også, at de hadde bedre råd i Danmark.

Det er nærliggende å trekke en parallell til Olwigs studier i Karibia, også når det kommer til den sosiale ulikheten og dens følger:

> The Gaston siblings, who had completed secondary school and in some cases even had scholarships to study abroad, were able to obtain advanced degrees and pursue professional careers. This, furthermore, put them in a favorable position to return and establish themselves as leading citizens in their country of

> origin … The Smith siblings, with their limited schooling, had to take whatever jobs were available when they arrived, usually low-paid, unskilled labor (2007:249).

Vi ser tydelige likheter i dette med å ha et mål med å vende hjem igjen. Man har noe verdifullt med seg tilbake. Gaston søsknene kommer hjem med en høyere symbolsk og økonomisk kapital, enn da de reiste. Smith søsknene, derimot, kommer hjem med omtrent det samme, som de dro avgårde med. Det er altså en investering i det å reise bort, for siden å vende hjem igjen, for de bedrestilte – mens det hos de mindre velstilte kan ses på som en nødvendighet eller bare en livserfaring. Som en av Olwigs informanter også uttrykker:

> Dominica is a small place, it is surrounded by sea, and where else can you go? If you want to expand and develop you must go out (2007:264).

Olwig uttrykker også veldig fint netopp øyboeres forhold til havet:

> For an islander, the sea may be perceived (instead) as the body of water that clearly demarcates a place and, at the same time, links it to the rest of the world (2007:262).

Havet symboliserer altså noe helt annet for øyboere enn for mennesker på kontinentene. Mennesker på kontinentene er tettere knyttet til andre mennesker og samfunn, rent fysisk. Grensene imellom dem er mindre tydelige, og det er fort gjort å krysse dem. Havet har for øyboerne ikke bare betydning i form av føden, det supplerer, men også i form av veien mot kontakten til andre. Grensene er tydelige, og det er langt å reise for å komme i kontakt med andre, rent fysisk. Skjønt Færøyene har en flyplass med daglige avganger til Danmark og andre destinasjoner, så er det fortsatt over havet, reisen går. Dessuten så hender det med jevne mellomrom, at flyavganger er avlyst i opp til flere dager, hvor skipene fortsatt seiler til Danmark, Norge, England og Island.

Det at færinger først og fremst reiser til Danmark for å studere eller jobbe – og ikke i like stor grad til eksempelvis Norge eller England – er en naturlig følge av at Færøyene fortsatt hører under Danmark. Færøyene har et såkalt hjemmestyre,[8] men er ikke et selvstendig land. Det ligger mange paradokser i dennne kjennsgjerningen, bl.a. at Færøyene ikke har noe militær, men allikevel er en del av NATO og at færinger ikke er en del av Schengen, men allikevel kan reise, som var de det (Gaini 2013:16).

Samenfatning

Jeg har fokusert på tre færøyske barns[9] opplevelser av å ha bodd i Danmark i en årrekke for siden å flytte hjem, hvilket har gitt noen interessante perspektiver i forhold til hvordan de blir betraktet, når de kommer tilbake, samt hvordan de ser på seg selv, både før og etter at de har flyttet hjem.

Alle tre både kalte og følte seg færøyske imens de bodde i Danmark. De følte seg også færøyske da de flyttet hjem – men to av dem opplevde kommentarer fra medelever, som uttrykte, at de enten ikke „snakket færøysk“ eller at de ikke „var færøyske“. Mitt spørsmål om hvordan det påvirker barna og deres identitet å flytte

[8] Siden 1948 har Færøyene hatt et såkalt hjemmestyre, som gir dem en viss grad av selvbestemmelse

[9] En av informantene var voksen (32 år), da hun ble interviewet, men hun snakker om sine opplevelser i barndommen

hjem til Færøyene etter en årrekke i Danmark blir delvis besvart med dette. Det påvirker dem tydeligvis ved at det mangler sammenheng mellom hvordan de oppfatter seg selv – og hvordan deres færøyske jevnaldrende opfatter dem. Sammenhengen kommer forhåpentligvis med tiden, bl.a. via barnas egen innsats for å bli inkludert i gruppen. De er ikke en del af den kollektive identiteten når de flytter hjem og inn i en færøysk skoleklasse, og derved står de delvis utenfor gruppen inntil deres identitet har tilpasset seg denne: "Collective identity, on the other hand, is bounded: Either one is a member of the group, or one is not" (Eriksen 2015:9).

Tidsrommet hvor de står utenfor den kollektive identiteten kan selvklart være veldig kort, ettersom de har færøyske foreldre og to av dem snakket færøysk hjemme da de bodde i Danmark. Durita, som bare bodde i Danmark i 3 år og som begynte i en færøysk 1. klasse (dog ikke i starten av skoleåret), er kanskje „innenfor" allerede i løpet av et par dager. For Heidi tok det litt lengere tid (muligvis hele 9. klasse), imens det for Maria har vært vanskeligere å bli en del av gruppen, først og fremst grunnet manglende språkkunnskaper. Hun har dog trolig allikevel kommet innenfor, bare på noen andre premisser enn de tradisjonelle. For som det ovenfornevnte sitatet fortsetter: "This is why there always exist criteria for group membership, but for the same reason – the gap between cultural flows and group identities – there tends to be disagreement over the placing of the boundaries" (Eriksen 2015:9).

Kanskje språket ikke trenger å være grensen som holder Maria eller andre barn, som flytter hjem til Færøyene, utenfor den kollektive identiteten. Andre kriterier kan muligvis gi dem anerkjennelse, som inviterer dem innenfor, for som antropologen Gerd Baumann påpeker: "we all practice more than one culture" (1999:84).

Et lite land som Færøyene er selvsagt også påvirket av globaliseringen. Barna er på nettet og de følger med i den store verden. De kanskje gir Maria anerkjennelse for å ha en viten om Danmark og dansk skolegang. Gerd Baumann understreker at vi alle tilhører forskjellige kulturer, det være seg innenfor ulike områder som familie, fødested, tro o.s.v. På Færøyene tilhører barn f.eks. ofte ulike trossamfunn – men allikevel tilhører de den samme klasse – og skolekulturen. Anerkjennelsen kan ligge netopp i det, at du så tydelig praktiserer flere kulturer. Utfordringen kan være at du, som i Marias tilfelle, kan mangle en dypere tilknytning og kjennskap til de ulike kulturene.

Identiteter er diskontinuerlige (Eriksen 2015:9), da alle mennesker preges av forskellige livshendelser – og erfaringer. Det å flytte mellom land kan tydeliggjøre dette ganske kraftig, da man flytter inn i en kontinuerlig kultur (Eriksen 2015:9). Foreldrene til Durita og Heidi har holdt fast i en færøysk tradisjonalisme, hvilket gjør overgangen for disse to lettere, da de flytter hjem. De får raskere anerkjennelse fra sine medelever, fordi de raskere oppfyller kriteriene for å passe inn i den kollektive identiteten. Maria må få anerkjennelse for å opfylle andre kriterier, som rykker litt ved grensene til gruppen. Barna kan konstruere nye krav og nye grenser som samsvarer deres forhold til deres lokale øyliv og den globale verden. Eller for å bruke et populært uttrykk; til deres *glokale* liv på Færøyene.

LITTERATUR

Bauman, Zygmunt. 1999. *Globalisering. De menneskelige konsekvenser*. Hans Reitzels forlag, København.

Baumann, Gerd. 1999. *The Multicultural Riddle. Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities.* Routledge, London.
Bourdieu, Pierre. 1995. *Distinktionen – En sociologisk kritik af dømmekraften.* Det lille forlag, Frederiksberg.
Eriksen, Thomas Hylland. 2015. The Meaning of "We". Peter A. Kraus og Peter Kivisto (red.): *The Challenge of Minority Integration. Politics and Policies in the Nordic Nations*, 2–22. De Gruyter Open, Warsaw/Berlin.
Eriksen, Thomas Hylland, Nina Græger, Janne Haaland Matlary og Tore Myhre. 1994. *Kan EU være demokratisk? Politisk identitet og legitimering i en ny tid.* Gyldendal norsk forlag, Oslo.
Gaini, Firouz. 2013. *Lessons of Islands – Place and Identity in the Faroe Islands*. Faroe University Press, Tórshavn.
Hannerz, Ulf. 1990. Cosmopolitans and Locals in World Culture. I *Theory, Culture and Society*. Sage, London.
Jensen, Niels Rosendal. 2006–2007. *Bourdieu-notatet.* Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, København.
Norðuratlantsbólkurin. 2011. *Hví føroyingar búseta seg í Danmark. Ein kanning av føroyingum í 1.ættarliði í aldrinum 20–45 árbúsitandi í Danmark.* Tórshavnar kommuna.
Olwig, Karen Fog. 2007. Islands as Places of Being and Belonging. *The Geographical Review* 97(2):260–273.

SUMMARY

Keywords: Childhood Faroe Islands Denmark Family backgrounds Habitus

How do Faroese children experience moving back to the Faroe Islands after having lived in Denmark for some/many years? The paper is based on three semi-structured, qualitative interviews with three informants: two schoolgirls and a grown woman who looks back on her childhood. The central questions are the following: Why did their families move to Denmark? Why did they move back to the Faroe Islands? How did the girls experience moving back home? What were the challenges? The advantages and disadvantages? The girls' different family backgrounds are studied, focusing on wether these reflect the reasons for them to move to Denmark – and back again, and whether they reflect their different and various challenges. The theoretical analyses are a.o. based on the sociologist Zygmunt Bauman's concepts of "tourists" and "vagabonds" and the anthropologist and sociolgist Pierre Bourdieu's concepts of "capital" and "habitus". Finally the analyses are compared to research performed by the Danish anthropologist Karen Olwig, who has spent many years in several Carribean Islands doing research, dealing with similar circumstances.

Sigri M. Gaïni
Fróðskaparsetri Føroya
SigriG@setur.fo